NOVETAT EDITORIAL

Arxiu familiar

Arxiu familiar

A l'esquerra, Eugènia Darna Grau i José Camprubí Escudero amb els seus fills Félix i Eugenita. A la dreta, Isabel Aymar, Félix Camprubí Darna, Zenobia i Eugenia Darna. A baix, Zenobia navegant per la badia de Montjoi el 1910.

A Zenobia Camprubí tothom la coneix com la dona del poeta i premi Nobel de Literatura, Juan Ramon Jiménez, però els seus vincles familiars la lliguen també a l'Empordà, concretament, a la cala Montjoi de Roses i la casa Camprubí. Ara, Francesc Galí, renebot seu, reconstrueix l'estiu que ella hi va passar en un llibre.

L'estiu plàcid de Zenobia Camprubí a la cala Montjoi

CRISTINA VILÀ BARTIS
Roses

Francesc Galí recorda que sempre, a casa, la seva àvia Josefina Camprubí li parlava amb molta admiració de la seva cosina, l'escriptora, traductora i activista social Zenobia Camprubí Aymar (1887-1956). El vincle que tenien era molt estret, ja que, l'any 1928, va anar a viure amb ella i el poeta Juan Ramón Jiménez, el seu marit, a Madrid. Molt temps abans, quan encara Josefina no havia nascut, l'any 1910, Zenobia va passar l'estiu a Roses, a la casa Camprubí, a la cala Montjoi de Roses, propietat aleshores dels seus oncles. D'aquell estiu en queden testimonis gràfics excepcionals. Aquest paratge empordanès, aleshores quasi salvatge, i aquells que el van habitar i gaudir reviuen ara al llibre *Zenobia Camprubí i els secrets de cala Montjoi* (Cal·lígraf) de Francesc Galí, qui ha viscut tot això com «un viatge de descoberta gratificant» entorn la història de la seva família i el vincle amb Montjoi, un lloc al qual ell també se sent molt vinculat. El llibre, que és molt coral i barreja crònica, novel·la i assaig, el presenta el pròxim 13 de març al Teatre de Roses, el 19 a la biblioteca de Figueres i el dia 20 a la llibreria Ona de Barcelona.

Arxiu familiar

Francesc Galí, renebot de Zenobia, redescobreix la història de la seva família i de Montjoi

Fa uns mesos, aquest llibre va aparèixer en castellà, una edició publicada per la Fundació Casa-Museu Zenobia-Juan Ramón Jiménez de Moguer, poble natal del poeta. No és casual, ja que Francesc Galí va dipositar en aquest centre un munt de cartes inèdites escrites, principalment entre els anys 1935 i 1936, per Zenobia -al llarg de la vida en va fer més de sis mil- i que ell les conservava com un llegat rebut de la seva àvia Josefina. Aquestes cartes van ser el motor original per escriure aquesta història. També la insistència de Juan Jesús Aznar. Galí admet que, a diferència de l'anterior llibre que havia escrit, *Empordà elèctric*, aquest «no ha estat fàcil». Només cal veure els nombrosos personatges que hi apareixen i els detallats arbres genealògics que inclou dels Camprubí, els Aymar, els Llançanenc i els Pi-Sunyer, totes famílies unides per haver viscut, i viure, a Montjoi.

Dividit en dues parts, «Zenobia» i «Montjoi», el llibre presenta cronològicament la història de Zenobia Camprubí entrellaçada amb molts altres relats familiars i amb el marc geogràfic i emocional de la vall de Montjoi sempre present. L'autor, però, inicia el camí lluny per cercar els orígens de la família de Zenobia, els Aymar, protestants que van haver de fugir de la persecució a França al segle XVII i que van fer parada a Anglaterra per, finalment, establir-se a les Bahames, Nova York -va ser una de les famílies fundacionals- i Puerto Rico on el 1879 es casaran Zenobia Camprubí Aymar, filla de l'enginyer català Raimundo Camprubí Escudero i la jove Isabel Aymar Lucca. Un any després la

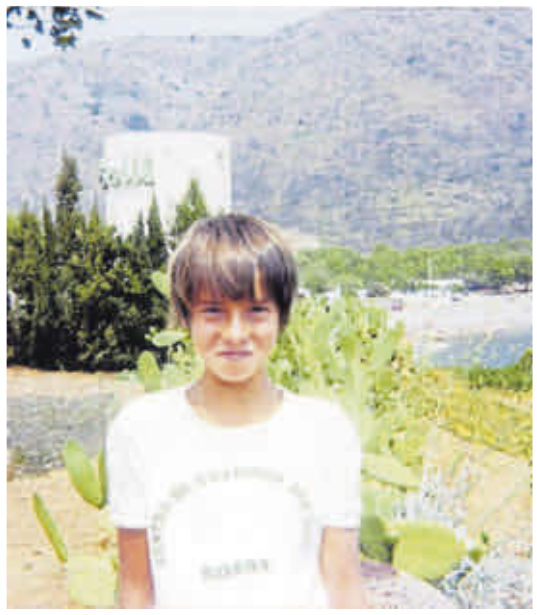
Segons Zenobia, la vall de Montjoi era «el lloc més salvatge de la costa espanyola»

parella va tornar a Catalunya i, els estius, va llogar una casa colonial a Malgrat de Mar on Zenobia va néixer el 1887. De petita va sentir amor per la lectura, la música i la cultura gràcies a la seva àvia materna, Zenobia Lucca de Aymar. A l'edat de vuit anys, la nena viatja a Nova York amb la mare, on retornarà el 1904 per estudiar a la Universitat de Columbia i «convertir-se en una dona extravertida i segura».

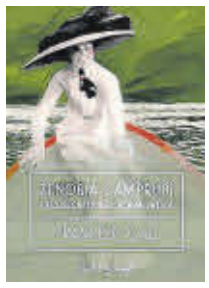
A Juan Ramon Jiménez, Zenobia el coneix l'any 1913 a la famosa Residencia de Estudiantes de Madrid, però tres anys abans, el 1910, a l'estiu, la jove passa uns mesos a la casa Camprubí, a cala Montjoi, amb tota la família, «el lloc més salvatge de la costa espanyola», com el va descriure ella mateixa en una carta a l'amiga Mary Lagencrantz. Aleshores, la vall de Montjoi era «un lloc perillós on es practicava el contraban», un indret amb molta activitat on vivien de dues a tres-centes persones en masos entre Montjoi de Baix i Montjoi de Dalt. «Tot eren camps de blat, oliveres, ametllers, tarongers i fins i tot plàtans», s'explica en el llibre.

A la casa Camprubí, Zenobia viuria un estiu realment plàcid que aprofitaria per «remar fins a cala Pelosa», sortir a pescar o compartir confidències amb Eugènia Darna, la dona del seu oncle José. No és estrany, ja que Eugènia i Zenobia es portaven només dos anys. De fet, Eugènia, besàvia de Francesc Galí, sempre la va considerar com una cosina. En una carta del 1946 que es transcriu al llibre, Zenobia recorda can Camprubí així: «*La casita era una monada en un alto, solita entre dos playas. En una de estas, la casa refugio que mi tío construyó para los pescadores, con su buena huerta y arriba en la cabeza del valle Montjoy de d'Adalt, la casona antigua en la que todavía quedaba un San Cordelio en la capilla ya desaparecida*». Tot i que es creu que Zenobia podria haver tornat l'estiu següent a Montjoi, l'autor apunta que no es pot certificar. Malgrat tot, aquella casa continuaria formant part de la seva existència, fins i tot, després d'exiliar-se el 1936 amb el seu marit, quan passarien per Figueres i Portbou, exili del qual ja no tornarien mai més «per honestedat i coherència».

Arxiu Francesc Galí

L'autor del llibre d'infant amb el Bulli darrere.

FRANCESC GALÍ BOHERA

«ZENOBIA CAMPRUBÍ I ELS SECRETS DE CALA MONTJOI»

Cal·lígraf | 212 págs | 20 euros

Una timba de cartes

Tal com descriu al detall Francesc Galí, gràcies a les moltes cartes que ha pogut trobar a Montjoi, la casa Camprubí, construïda abans del 1837 i que la gent més gran de Roses anomena can Rubí, la va comprar el 1884 el general de Brigada Fèlix Camprubí Escudero, germà de Raimundo -pare de Zenobia- i de Josep -marit d'Eugènia- a Joaquín Vergoñós i Cadenet. L'autor recull també la llegenda que Félix va guanyar-li la casa en una partida de cartes. El 1891, Félix mor i li deixa la casa de Montjoi en usdefruit a la seva dona Teresa Grau, que no tenia fills, i d'hereus els seus germans, José i Raimundo, que la van rebre a la seva mort l'any 1911. Al llarg dels vint anys següents la casa queda mig abandonada. En part devia influir que el 1920, José va fer una mala inversió i es va quedar en la ruïna. Moriria al cap de poc deixant Eugènia vídua amb sis fills. Als anys 40, Zenobia va animar els seus germans a renunciar a l'herència i deixar-la en propietat a Eugènia, cosa que no es concretaria fins a principis dels anys seixanta. La casa, però, es va salvar perquè els antics masovers, Ramona Marès Coll i la seva família, coneguts com els Llançanenc, van anar pagant les contribucions fins als anys 50.

Construïda abans del 1837, Félix Camprubí compra la casa a Joaquín Vergoñós el 1884

«Zenobia tenia una activitat cultural impressionant, era una dona avançada i amb caràcter»

Compromís social

Amb aquest llibre, Francesc Galí es va plantejar un repte: com explicar la història de Zenobia des que neix fins que marxa a l'exili el 1936, tot i que la ressegueix fins a la seva mort. «Havia sentit la història des de diferents versions: la que m'havia explicat la meva àvia, la meva besàvia, la Fundació, però tenia només retalls», comenta. En un capítol, doncs, simula una trobada amb la seva àvia i besàvia a Barcelona durant la qual les dues dones desgranen els seus records sobre ella. En certa manera, Galí les homenatja per preservar la memòria de Zenobia.

El llibre, doncs, permet descobrir moltes facetes de la personalitat d'aquesta dona, sobretot «el seu compromís» social. «Tenia una activitat cultural impressionant: escrivia, era la traductora de Tagore, li duia tots els assumptes a Juan Ramón Jiménez, a Cuba, Puerto Rico i els Estats Units es va implicar en totes les associacions», explica Galí qui la defineix com una «dona avançada i amb caràcter». En el cas de Juan Ramón, queda en l'imaginari col·lectiu que era un home depressiu i trist, però, en canvi, la visió que en tenia l'àvia de l'autor era diferent. En una carta escriu «que el trobava molt divertit i era molt afable» tot i que patia molts problemes de salut. El llibre plasma a la perfecció l'amor incondicional que li va professar Zenobia fins al final.

La segona part del llibre està dedicada a la vall de Montjoi, antigament Magrigul, i mostra com es vivia a Montjoi de Dalt i Montjoi de Baix i la seva evolució fins avui. També parla amb persones que hi van viure com Quimet Corcoll, l'últim masover del de Baix, que té ara vuitanta-nou anys. Entre els records que atresora hi ha que el seu avi, que fou cap dels contrabandistes des de les illes Medes fins a Portbou, es comunicava amb Mallorca amb ratpenats, animals que sempre tornen on van néixer. ■

«Hi havia un Bulli (Buli) abans de Ferran Adrià»

Al costat de la casa Camprubí, compartint escenari a la badia de Montjoi, hi ha el que va ser el temple de la gastronomia mundial, El Bulli nom que, com insisteix Francesc Galí, tothom, «excepte la gent gran de Roses» pronuncia malament, ja que es pronuncia «Buli» que era com el matrimoni que va iniciar aquella aventura anomenaven als seus bulldogs. Que aparegui la història d'El Bulli en aquest llibre no és gens estrany, però sí sorprenent per la coincidència, perquè, just quan Zenobia Camprubí moria a Puerto Rico, la tardor del 1956, Hans Schilling i Margareta Schönova, Marketa, van arribar amb caravana a la cala Montjoi.

C. VILÀ BARTIS
Roses

La història d'aquesta parella visionària, que Galí traça a la perfecció, «és de pel·lícula». Ella, una jueva que vivia a Txecoslovàquia, única supervivent d'una família que es va intoxicar bevent aigua contaminada; ell, el metge forense de la clínica de Praga on la van ingressar. Es van enamorar. El 1945, acabada la Segona Guerra Mundial, quan ell és capturat pels russos, Marketa el salva i es casen. Dotze anys més tard, visiten Roses i adquireixen la finca de dues hectàrees a cala Montjoi on, primer, obren un minigolf que va ser un fracàs. Aquest, però, tenia una guingueta que van batejar Bar Alemán i que després convertirien en Grill-room. Schilling era un assidu dels restaurants de prestigi i el 1964 porta el primer xef, Otto Müller, que va dissenyar la primera carta d'El Bulli. Els anys següents se sumen al projecte més noms com Urs Müller, a la direcció; l'holandès Oki Bouillard, cap de cuina, i comencen a fer nouvelle cuisine francesa, inspirant-se en els viatges que feina el propietari arreu d'Europa aturant-se en les millors cuines.

La revolució, explica Galí, va arribar amb Jean-Louis Neichel «que va posar El Bulli en el mapa europeu de l'alta cuina». Era el 1974 i només hi anaven alemanys, holandesos i francesos. Dos anys més tard, ja van obtenir la primera estrella Michelin. «Tot el que Schilling guanyava amb la clínica-balneari que tenia a Alemanya ho invertia en el projecte, era el seu somni», assegura Galí qui amb aquest llibre «volia valorar que hi havia un Bulli abans de Ferran Adrià i molt important, perquè Hans Schilling va aconseguir convertir un restaurant de cala en un dels millors d'Europa», diu Francesc Galí recordant que «ja tenia dues estrelles Michelin quan ningú en tenia ni una a Espanya». La segona la van guanyar el 1981 quan va entrar Juli Soler com a director i Jean Paul Vinay de cap de cuina. No seria fins al 1983 que no entraria Ferran Adrià com *stagier* i, l'any següent, com a cap de cuina amb Christian Lutaud.

L'any 1996, El Bulli va aconseguir la tercera estrella i un any més tard va morir Hans Schilling. «És com tancar el cercle, ell aconsegueix posar El Bulli a dalt de tot, era el seu somni», reconeix Francesc Galí. En aquest sentit, l'any vinent farà just trenta anys que aquest visionari i amant de la bona cuina va morir i setanta que ell i la seva dona van enamorar-se d'aquest racó de l'Empordà i el van situar en el mapa gastronòmic del món. ■

AMR, Col·lecció Reixach

Ermita de cala Calís, probable edifici original de la casa Camprubí.